

Høringsuttalelse fra Universitetet i Tromsø

Generelle kommentarer

Universitetet i Tromsø mener det er overordnet viktig at universiteter og høyskoler sikres rammebetingelser som gjør at institusjonene kan utføre samfunnsoppdraget på en best mulig måte og møte de utfordringer som sektoren står overfor. Institusjonene skal sørge for en fri og uavhengig kunnskapsoppbygging og kritisk refleksjon. Samtidig må institusjonene være omstillingsdyktige i forhold til samfunnsendringer og utdanne kandidater og utføre forskning og kompetanseutvikling som kan møte dagens og fremtidens behov.

Institusjonene har også en viktig regional betydning. For Universitetet er det viktig med en sterk forankring i landsdelen og utnytte de naturlige forutsetningene dette innebærer i utdannings- og forskningsvirksomheten. Universitetet er gjennom forskningsbasert kompetanseutvikling og oppbygging en vesentlig faktor for å styrke landsdelens samfunns- og næringslivs evne til å takle utfordringene Nord-Norge står overfor og være attraktiv for investeringer.

Universitetet registrerer at flertallet og mindretallet har en ulik beskrivelse av utviklingen og styringen av norsk høyere utdanningsinstitusjoner de siste årene. Mindretallet fanger opp positive trekk i utviklingen av norsk forskning og utdanning de senere årene og evner å sette den inn i et realistisk internasjonalt perspektiv.

Felles lov

I dag er private og statlige institusjoner omfattet av henholdsvis privathøyskoleloven og lov om universiteter og høyskoler. Gjeldende lover er svært ulike i oppbygning og innhold. Institusjonene som vil omfattes av ny lov vil være svært uensartet både med hensyn til størrelse og oppgaver, og en felles lov vil innebære at det stilles omtrent samme krav til den minste som til den største institusjonen. Universitetet ser at dette i enkelte tilfeller kan være lite hensiktsmessig, men vurderer fordelene av en felles lov som større enn ulempene.

Struktur

Universitetet vil gi uttrykk for at strukturen i forslaget til ny lov er god. Loven inneholder en felles del og en del for statlige høyskoler og universiteter, og kapittelinnstillingen gir en god beskrivelse av innholdet. Bestemmelser som omhandler samme tema er samlet, og dette gjør loven bedre og mer oversiktlig enn gjeldende lov.

Tilknytningsform, nasjonal styring og institusjonenes frihet

Universitetet i Tromsø vil understreke at høyere utdanning og forskning er sentrale samfunnsoppgaver, og at universitets- og høyskolesektoren spiller en viktig samfunnsmessig rolle i utviklingen av det nye, internasjonale kunnskapssamfunnet. Det er derfor avgjørende at staten har ansvaret for en overordnet nasjonal styring av disse samfunnsoppgavene. Staten må fastsette nasjonale mål for utdanning og forskning, og ha en bevisst strategisk bruk av virkemidler som lover, regelverk og finansiering for å nå disse målene.

Etter Universitetets vurdering vil flertallets forslag om omdanning av statlige universiteter og høyskoler til selveiende institusjoner innebære en klar svekkelse av mulighetene for nasjonal styring av sektoren, og flertallets og mindretallets forslag vil føre til svært ulik retning på utviklingen av høyere utdanning og forskning i Norge og utviklingen av kompetanse i regionene.

Det er behov for et sektorovergripende fordelingsansvar for å sikre en effektiv utnyttelse av nasjonale ressurser til samfunnets beste. Ressursene må utnyttes effektivt både innenfor den enkelte institusjon og mellom institusjonene. Det er også viktig å sikre at fagmiljø bringes sammen i et forpliktende samarbeid, og på denne måten skape nasjonale fagmiljøer på et høyt internasjonalt nivå.

Selv om Norge har et høyt utdanningsnivå og høy utdanningstilbøyelighet, er det fortsatt store regionale forskjeller på disse områdene og når det gjelder utdanningskapasitet. Dette gjelder også tilgangen på økonomiske ressurser. Det er derfor nødvendig med en aktiv fordelingspolitikk slik at alle gis lik mulighet til høyere utdanning og at rekrutteringen av høyt utdannede fagfolk til regionene sikres. På denne måten vil institusjonene bidra til utvikling av regionene både næringsmessig, velferdsmessig og kulturelt.

Flertallets forslag vil etter Universitetets syn innebære en fragmentering av høyere utdanning og forskning. Sektoren vil bestå av selvstendige rettssubjekter som i større grad opptrer som enkeltaktører heller enn å inngå i et nasjonalt utdanningsnettverk. Statens muligheter for en overordnet styring av institusjonenes virksomhet vil være begrenset, og det er vanskelig å tro at institusjonene i like stor grad som i dag vil ivareta samfunnsoppdraget og den viktige samfunnsmessige betydningen institusjonene har.

Universitetet frykter også at flertallets forslag vil føre høyere utdanning og forskning i en mer markedsbasert og kommersiell retning. Selvstendige aktører vil medføre at konkurransemekanismene i større grad kan påvirke utviklingen innenfor høyere utdanning og forskning. Den offentlige sfære vil reduseres, og dermed vil det skje en innsnevring av rommet for offentlig politikk. Universitetet frykter da at kortsiktige kommersielle særinteresser vil få økt innflytelse i sektoren, og disse interessene vil neppe tjene grunnforskningen. Med en slik utvikling over tid er det heller ikke utenkelig at gratisprinsippet kan bli utfordret. Universitetet mener derfor at flertallets forslag til tilknytningsform ikke fremmer et nasjonal ansvar for fremtidens utfordringer. Den regionale dimensjonen vil også svekkes dersom konkurransemekanismene i større grad vil påvirke institusjonenes finansiering, og særlig de små institusjonene kan få problemer i denne situasjonen.

Utvalgets flertallet fremfører som et hovedargument for omdannelse av statlige institusjoner til selveiende institusjoner at dette skal gi reell beskyttelse mot statlig styring. For Universitetet er det uklart hva gevinsten ved organisering som eget rettssubjekt vil være med hensyn til faglig frihet. Flertallet dokumenter ikke sin påstand og sier for øvrig lite eller ingenting om institusjonene opplever dette som problematisk i dag.

Mindretallets forslag om statlige universiteter og høyskoler som uavhengige forvaltningsorgan med lovfestede fullmakter vil balansere behovet for statlig ansvar og styring av sektoren med behovet for institusjonell uavhengighet. Institusjonene vil ha den nødvendige friheten for å innfri ønsker og behov fra et samfunn i rask og kontinuerlig endring, og samtidig ivareta sin uavhengige stilling i samfunnet. Staten vil ivareta langsiktige kunnskapspolitiske strategier og utøve rammestyring av sektoren. Dette gir etter Universitetets vurdering en fornuftig arbeidsdeling. Med en utvikling av høyere utdanning og forskning i en mer markedsbasert og kommersiell retning, vil Universitetet heller betrakte staten som en garantist for den faglige friheten enn en trussel. Staten kan skjerme institusjonene mot særinteresser og bidra til at samfunnets interesser ivaretas av sektoren.

Universitetet deler mindretallets vurderinger av at flertallets forslag om tilknytningsform gir et misvisende inntrykk av institusjonens reelle uavhengighet og ansvar. Institusjonene vil være avhengig av statlig finansiering, og det er grunn til å tro at det vil være knyttet til dels svært spesifiserte vilkår til tildeling av midler og påfølgende kontroll med anvendelsen uavhengig av tilknytningsformen til institusjonene. Tilknytningsformen vil også være egnet til å utydeliggjøre det ansvar regjering og departementet må ha for nasjonal styring av høyere utdanning og forskning. Departementet vil ha innflytelse over institusjonene gjennom godkjenning av vedtekter og oppnevning av styremedlemmer m.m. Institusjonene vil ha tilnærmedesvis samme faglige frihet som uavhengig forvaltningsorgan og som eget rettssubjekt. Universitetet deler ikke flertallets oppfatning av at ansvarsfordelingen mellom statsråd og institusjon er uklar, og Universitetet vil bemerke at den til enhver tid sittende statsråd vil være politisk ansvarlig uavhengig av tilknytningsform.

Styring og ledelse

For styring og ledelse av statlige institusjoner foreslår utvalgets flertall omfattende endringer med blant annet eksternt styreflertall, valg av styreleder og nestleder blant de eksterne representantene og ansettelse av rektor som daglig leder. Begrunnelsen for forslaget er behovet for målrettet ledelse og strategiarbeid.

Universitetet legger til grunn at erfaringene med dagens styresammensetning der ingen gruppe har flertall alene i all hovedsak er god, og at denne sammensetningen sikrer styret legitimitet, erfaring og kompetanse for å lede kompliserte kunnskapsorganisasjoner. De interne representantene bidrar med kunnskap om organisasjonen og kompetanse i forsknings- og utdanningsspørsmål, og dette sikrer den faglige legitimiteten. Studentene bidrar med et studentperspektiv. De eksterne representantene bidrar med kompetanse fra offentlig og privat virksomhet og ivaretar samfunnets ønsker og krav om innsyn i virksomheten, og de kan være et korrektiv i forbindelse med intern organisering, styring og ledelse.

Flertallet hevder at dagens styresammensetning ikke fungerer med hensyn til å fremme det beste for institusjonen som helhet. Til dette vil Universitetet bemerke at det ikke er noen garanti at dette vil gjelde for et styre med eksternt flertall. Dersom et eksternt flertall opptrer som en samlet gruppe kan det fattes vedtak i kontroversielle saker på tvers av ønsker fra ansatte og studenter. Etter Universitetets vurdering vil et eksternt styreflertall svekke styrets faglige kompetanse og legitimitet og gi uheldige signaler om mål og strategi for virksomheten. Universitetet frykter også at et eksternt styreflertall vil gjøre det mindre attraktivt for vitenskapelige ansatte å påta seg et krevende styrearbeid med de konsekvenser dette kan ha for den faglige ledelsen av institusjonen.

Flertallet foreslår at institusjonen (styret) selv oppnevner de eksterne representantene. Dette vil innebære at styreflertallet rekrutteres ved selvsupplering. Etter Universitetets vurdering vil dette virke uheldig og ikke bidra til å ivareta det mangfoldet som er avgjørende for ledelse av komplekse kunnskapsorganisasjoner.

Mindretallets forslag om styringsstruktur innebærer en videreføring av dagens struktur med en politisk ledelse som det beslutende nivå og en administrativ ledelse som det utførende nivå. Dette er en veletablert modell, og den er ikke prinsipielt forskjellig fra private bedrifter med en arbeidende styreformann og en daglig leder eller fra kommuner med ordfører og en rådmann/administrasjonssjef. Universitetet legger til grunn at erfaringene med denne rolle- og arbeidsfordelingen på institusjonens sentrale styringsnivå i all hovedsak er positive, og Universitetet kan heller ikke se at flertallet dokumenterer avgjørende svakheter med modellen som tilsier at den bør avskaffes.

Rektor sammen med styret representerer det beslutende nivå og universitets- og høyskoleledelse som leder av den samlede administrasjonen representerer det utførende nivået. Det at rektor velges

blant de vitenskapelige ansatte gir faglig legitimitet, og rektor representerer det besluttede nivå når styret ikke sitter sammen. Samtidig ivaretas behovet for en profesjonell administrasjon av universitets- og høyskoledirektøren. Modellen ivaretar kravene til administrativ ledelse og faglig ledelse i mangfoldige og sammensatte kunnskapsinstitusjoner.

Universitetet legger til at mindretallets forslag er fleksibelt ved at det legges opp til at institusjonene kan velge ledelsesstruktur. Institusjoner som ønsker det, kan ansette rektor. Ordningen gir institusjonen selv mulighet til å avgjøre hva som er formålstjenlig ut fra egne behov/utfordringer. Dette er viktig i en sektor med uensartede institusjoner både når det gjelder størrelse og oppgaver.

Kommentarer til enkelte lovbestemmelser

Universitetet konstaterer at store deler av lovforslagene er like, og at de representerer en videreføring av det som i dag følger av lov om universiteter og høyskoler. Nedenfor vil Universitetet knytte kommentarer til enkelte bestemmelser i lovforslagene. I den grad flertallets og mindretallets forslag avviker fra hverandre, vil det tydelig fremgå hvilket lovforslag som kommenteres. Universitetet slutter seg til bestemmelsene som ikke er kommentert, slik disse fremkommer i mindretallets forslag.

§ 1-4 Virkemidler

Tidligere var det fastsatt i lov om universiteter og høyskoler § 2 nr. 7 at undervisningsspråket normalt skal være norsk. Universitetet ønsker at den nye loven skal inneholde en slik bestemmelse. Universitetet mener at en slik bestemmelse ikke vil være til hinder for at enkelte utdanningstilbud kan undervises på engelsk. Det vises til den praksis som har vært ved universitetene de siste årene.

Skal norsk bestå som et fullverdig og levende språk i utvikling også i framtiden, må høyere utdanning, forskning og forskningsformidling i hovedsak skje på norsk. Det er ellers en fare for at engelsk gradvis vil fortrenge norsk innenfor høyskole- og universitetssystemet. Om så skjer, vil resultatet bli en svekket norsk språkkultur.

§ 1-6 Akademisk og kunstnerisk frihet

Universitetet støtter mindretallets forslag om at "Utvalget av studenter" etter § 1-6 nr. 3 i flertallsforslaget utgår. Denne bestemmelsen vil kunne forstås slik at den avskjærer nasjonal styring av opptaksvilkår og opptaksprosedyrer til utdanningstilbud som er helt eller delvis statlig finansiert.

§ 2-3 Faglige fullmakter

Universitetet er skeptisk til forslaget om at styret *i forskrift* skal fastsette en studieplan for det faglige innholdet i studiene. Det kan reises spørsmål om studieplaner faktisk er en forskrift eller en administrativ forordning. Ved å definere de som en forskrift økes kravene til saksbehandling, kunngjøring m.m. betydelig. Prosessen ved å endre en studieplan vil også bli mer omstendelig. I dag forvaltes studieplanene ikke som forskrift ved universitetene. Ved Universitetet i Tromsø har styret delegert kompetansen til å fastsette studieplaner for de studieprogram styret har etablert til avdelingen. Dette er i hovedsak gjort da det er ønskelig at avdelingene har nærhet til studieplanene og at faglige hensyn må vektlegges ved utformingen. Ved universitetene er det en rekke studieplaner, og det vedtas kontinuerlig endringer i disse. Det er derfor hensiktsmessig at studieplanene administreres og vedtas av avdelingene og ikke må behandles av styret ved universitetene.

Lovfesting av at studieplanene skal fastsettes i forskrift, vil medføre mer administrasjon da forvaltningslovens krav til saksbehandling og kunngjøring skal følges. Dette vil gjøre det nødvendig å sentralisere arbeidet med studieplanene for å sikre at forvaltningslovens krav blir fulgt. Universitetsstyret vil også vanskelig kunne opprettholde delegasjonen av kompetansen til å fastsette studieplaner og endringer i disse til avdelingene.

§ 2-5 Krav for opptak til høyere utdanning

Fastsetting av spesielle opptakskrav gjøres i dag av departementet, jf. forskrift om opptakskrav til grunnutdanninger ved universitet og høyskoler § 8. Vi forstår forslaget slik at denne kompetansen skal overlates til utdanningsinstitusjonene. Universitetet vil peke på at en viss samordning mellom utdanningsinstitusjonene som tilbyr samme utdanning, er hensiktsmessig for søkerne.

Universitetet er positiv til at departementet fortsatt skal kunne gi forskrift om klagebehandling og nasjonal samordning av opptak til høyere utdanning. Universitetet er tilfreds med at nasjonal klagenemnd for klager over opptak gjort via Samordna opptak er opprettet. Slik nemnd må videreføres.

§ 2-8 Eksamen

Universitetet er positiv til videreføring av kravet om at det skal være ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene. Ekstern evaluering er et viktig element i kvalitetssikringen av studiene. Universitetet har imidlertid erfart at det er uklart om kravet skal knyttes til hvert enkelt emne som tilbys, eller om kravet gjelder generelt i forhold til det enkelte studieprogram institusjonen tilbyr. Universitetet har valgt å praktisere kravet på den måten at ekstern evaluering av vurderingsordningen eller vurderingsordningene skal kunne dokumenteres i forhold til hvert enkelt emne. Bestemmelsen bør klargjøres.

§ 2-9 Rett til å gå opp til eksamen eller likestilt evaluering

I utredningen foreslås det å videreføre privatistretten. Universitetet har i tidligere høringer argumentert for at privatistretten bør opphøre. Vi viser til dette og vil understreke at dagens praktisering av privatistretten strider direkte mot intensjonene i kvalitetsreformen.

Det er i dagens lov uklart om institusjonen kan kreve at studenter som tar opp igjen allerede beståtte eksamener, betaler for merutgifter institusjonen får ved å avholde slik eksamen. Dette gjelder studenter som fortsatt holder på med studiet og studenter som allerede har fullført. Dersom privatistretten videreføres, bør det gå frem i bestemmelsen eller i forarbeidene til den nye loven om det er rettslig adgang til å kreve disse studentene for merutgiftene institusjonene har ved å gjennomføre ny eksamen.

§ 2-10 Vitnemål

Det foreslås at en student som har avlagt eksamen eller likestilt evaluering, skal tildeles vitnemål. Universitetet mener dette er bedre og klarere fastlagt i dagens lov. Universitetet mener vitnemål bare skal utferdiges til studenter som har fullført en utdanning. De som ikke har avsluttet utdanningen, skal på anmodning gis karakterutskrift for avlagt eksamen eller likestilt evaluering.

§ 3-5 Studentenes representasjon i institusjonens organer

Det fremstår som uklart hvilke organ som vil falle inn under formuleringen "organ ved institusjonen som har (...) innflytelse over forhold som angår studentenes interesser". I teorien vil dette kunne være samtlige organ ved institusjonen. Universitetet foreslår at studentenes krav til representasjon begrenses til organ som har beslutningsmyndighet.

§ 3-6 Rett til fødselspermisjon

Universitetet støtter lovfestingen av at studenter som får barn under studiene skal gis rett til permisjon fra studiene under svangerskap og til omsorg for barn.

§ 3-9 Utestenging og bortvisning

Universitetet er positiv til at utdanningsinstitusjonene fortsatt skal kunne utestenge og bortvise studenter.

Universitetet erfarer imidlertid at vilkårene for å bortvise en student som opptrer på en måte som virker grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved universitetet ellers, er for strenge. I de tilfeller der det er åpenbart at studenten vil fortsette med en uakseptable opptreden, er det lite hensiktsmessig at studenten må ha gjort dette gjentatte ganger etter at advarsel er gitt før eventuell bortvisning kan vurderes. Vilkaene er så strenge at dette grunnlaget for å bortvise en student, ikke har vært brukt ved Universitetet. I stedet har Universitetet vært avhengig av at politiet følger opp forholdet og i noen tilfeller har også Universitetet vært nødt til å bruke privat vaktelskap for å hindre nye, uheldige episoder. Universitetet ønsker at vilkårene for å bortvise studenter mykes opp.

§ 3-11 Utestenging etter skikkethetsvurdering

Universitetet støtter at studenter skal kunne utestenges fra enkelte studier etter en skikkethetsvurdering.

I dag er det bare lærerutdanningene som er omfattet av bestemmelsene om skikkethetsvurdering i lov om universiteter og høyskoler § 42b. Universitetet er av den oppfatning at flere utdanninger enn lærerutdanningen må bli omfattet av bestemmelsen, herunder psykologistudiet og medisinstudiet. Slik situasjonen er nå, mangler Universitetet klar rettslig grunnlag til å stoppe studenter med for eksempel psykiske lidelser som gjør det uforsvarlig å la de arbeide med klienter/pasienter, fra å utdanne seg til psykolog eller lege.

§ 4-1 Klagenemnd

Universitetet er i mot å redusere studentenes representasjon i klagenemnda fra to til et medlem. I klagesaker vedrørende studenter er det viktig at studentenes syn på saken får tilstrekkelig tyngde.

Forslaget om at klagenemnda skal være uavhengig av styret ved institusjonen og siste klageinstans ved klage over enkeltvedtak, vil innebære at klagenemnda ikke lenger vil kunne være første instans i disiplinærsaker hvor annullering og utestenging er aktuelt. I dag har styret ved Universitetet i Tromsø delegert denne kompetansen til styrets klagenemnd. De disiplinære reaksjonene det er tale om, har karakter av å være straff. De juridiske sidene i slike saker er dermed av stor betydning. Når leder av klagenemnda skal oppfylle de lovbestemte kravene til lagdommere, vil klagenemnda være kompetent organ til å behandle disiplinærsaker.

Universitetet foreslår at det lovfestes at vedtak om annullering av eksamen, bortvisning og utestenging etter §§ 3-8 og 3-9, skal treffes av klagenemnda. Klageinstans bør være departementet eller nasjonal nemnd oppnevnt av departementet.

§ 4-2 Klage over formelle feil ved eksamen

Universitetet er positiv til at det presiseres i lovbestemmelsen at endring ved ny sensurering etter formelle feil kan gjøres både til gunst og ugunst for klager.

§ 6-2 Likestilling

Universitetet støtter lovfestingen av handlingsplan for likestilling.

§6-4 Ansettelse på åremål

I § 6-4 i mindretallets lovforslag nevnes hvilke stillinger ansettelse på åremål kan nyttes for, og åremålsperioden for enkelte stillinger fremgår også. Universitetet vil her bemerke at åremålsperioden for rektor, universitets- og høyskoleledere og postdoktorstillinger ikke fremgår av bestemmelsen. Universitetet foreslår at åremålsperioden for rektor og universitets- og

høyskoledirektør kan være inntil 4 år og at departementet gir nærmere regler om varighet, arbeidets omfang og innhold og om adgangen til å fornye ansettelsesforholdet for postdoktorstillinger.

§ 7-1 Egenbetaling

Lik rett til utdanning har til nå stått sentralt i norsk utdanningspolitikk. Dette er nedfelt i det såkalte "gratisprinsippet": grunnutdanning er et samfunns gode som skal være gratis med lik tilgang for alle borgere. Universitetet mener det er grunnleggende viktig å holde fast ved gratisprinsippet for grunnutdanning som mottar støtte fra offentlige myndigheter eller andre, og støtter lovfestingen av dette prinsippet. Universitetet merker seg at flertallet og mindretallet er samlet om lovfestingen av prinsippet, men at formuleringene er noe forskjellig i de to lovforslagene.

Flertallets forslag innebærer at institusjoner kan kreve egenbetaling fra studenter i den utstrekning virksomheten ikke er fullfinansiert av staten, eller det ikke gjennom forutsetninger for tildeling av midler fra offentlige myndigheter eller andre er forutsatt at virksomheten skal være gratis.

Etter Universitetets vurdering er det uklart hva som skal til for at virksomheten skal være fullfinansiert av staten etter bestemmelsen. Høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner har behov for tilføring av midler for å øke omfanget av og kvaliteten på forsknings- og undervisningsvirksomheten. Kvalitetsreformen innebærer økt oppfølging av studentene og det stilles høye krav til forsknings- og undervisningsvirksomheten ved institusjonen. Størrelsen på statens tilskudd over statsbudsjettet vil også være avhengig av skifte i f.eks. konjunkturer. Institusjonene vil også selv kunne argumentere for at virksomheten ikke er fullfinansiert for å danne et grunnlag for å kreve egenbetaling fra studenter.

Universitetet registrerer også at vilkåret om fullfinansiering er knyttet til virksomheten og ikke det enkelte studietilbudet. I flertallets merknader heter det "fullfinansiering av studietilbudet", men lovteksten bruker begrepet "virksomheten". Dette kan tolkes i den retning at selv om det aktuelle studietilbudet er fullfinansiert av offentlige midler, kan institusjonen likevel kreve egenbetaling så lenge den øvrige virksomheten ved institusjonen ikke er fullfinansiert. Etter Universitetets vurdering er flertallets formulering ikke tilstrekkelig presis for å lovfeste gratisprinsippet.

Mindretallets forslag innebærer at private høyere utdanningsinstitusjoner som mottar statlig støtte til et utdanningstilbud, bare kan kreve egenbetaling fra studenter i den utstrekning dette er fastsatt i forbindelse med tildelingen av slik støtte. Statlige utdanningsinstitusjoner kan bare kreve egenbetaling av studenter for etter- og videreutdanning.

Universitetet mener at mindretallets formulering med hensyn til private institusjoner gir en tilstrekkelig lovfesting av gratisprinsippet ved at egenbetalingen må være klarlagt i forbindelse med tildeling av statlig støtte. Beregningsgrunnlaget og regnskapsføring vil være et vanskelig tema, men egenbetalingen vil være fastsatt før støtte gis.

Mindretallets formulering med hensyn til statlige institusjoners muligheter til å kreve egenbetaling fra studenter er noe upresis. Muligheten til å kreve egenbetaling fra studentene, synes å være knyttet til type utdanning. Universitetet mener formuleringen er dekkende for etterutdanning som ikke er studiepoenggivende, men grensene mellom grunnutdanning og videreutdanning er ofte uklare. Eksempler på gråsoner er når grunnutdanning gjennom spesiell tilrettelegging eller organisering (f.eks. et desentralisert opplegg) også tilbys målgrupper for videreutdanning. Problemer kan også oppstå i den grad studietilbud innenfor videreutdanning blir attraktiv for ordinære studenter.

Universitetet støtter mindretallets formulering når det gjelder private høyere institusjoners rett til å kreve egenbetaling. For statlige utdanningsinstitusjoner må mindretallets formulering gjøres mer presis slik at det i minst mulig grad er rom for tolkning som kan bidra til å uthule gratisprinsippet. Det bør også presiseres at lærebøker, personlig utstyr o.l. ikke inngår i begrepet gratis utdanning.

Avslutning/oppsummering

Avslutningsvis vil Universitetet understreke sin støtte til mindretallets forslag til ny lov om universiteter og høyskoler med de korrigeringer til enkeltbestemmelser som er påpekt ovenfor. Universitetet deler mindretallets vurdering av at universiteter og høyskoler har utført sitt samfunnsoppdrag på en god måte, og at svakheter som påvises, ikke er større enn man kan forvente innenfor et stort forvaltningssystem med institusjoner med uensartede oppgaver og rammebetingelser.

Mindretallets forslag om statlige universiteter og høyskoler som uavhengige forvaltningsorgan med lovfestede fullmakter vil balansere behovet for statlig ansvar og styring med behovet for institusjonell uavhengighet. Høyere utdanning og forskning må være et politisk og statlig ansvar, og dette er et virkemiddel som har store ringvirkninger i forhold til bosettingsmønster og samfunnsliv. Hele landet må sikres lik rett og tilgang til utdanning, og det er et politisk ansvar å sørge for dette. Universitetet mener at mindretallets forslag vil gi institusjonene de nødvendige rammebetingelser for å løse samfunnsoppdraget til beste for samfunnet.

Universitetet påpeker at mange av de forslagene som ble fremmet i Mjøsutvalgets innstilling er fulgt opp. Det er gjennomført en rekke endringer som har medført at institusjonenes faglige, økonomiske og organisatoriske friheter har økt. Det legges også til at Kvalitetsreformen er innført etter at de internasjonale evalueringer som pekte på svakheter ved institusjoner innenfor høyere utdanning og forskning ble gjennomført.

Etter Universitetets oppfatning verken begrunner eller dokumenterer flertallet så avgjørende svakheter ved dagens system at det kan forsvares å føre institusjonene inn i en så omfattende organisatorisk prosess som flertallet foreslår. Flertallets forslag vil også innebære betydelige økonomiske og administrative konsekvenser, og disse er ikke godt nok vurdert i innstillingen. Med innføringen av Kvalitetsreformen har sektoren fått en utfordring med hensyn til å ta i bruk nye virkemidler innenfor utdanning og forskning, og det vil være viktig at sektoren får bruke all sin oppmerksomhet slik at denne reformen lykkes. Kvalitetsreformen vil derfor være et tidsbestemt argument mot det omfattende reformarbeidet som flertallets forslag vil innebære.

En organisering som forvaltningsorgan med lovfestede fullmakter vil etter Universitetets vurdering være en fremtidsrettet løsning på organiseringen av statlige institusjoner innenfor høyere utdanning og forskning. Utviklingen med økt markedsorientering på finansieringssiden vil på en tilfredsstillende måte balanseres av statlig eierskap underlagt politisk rammestyring. Med en slik organisering vil institusjonene på en god måte kunne ivareta sin viktige rolle som kunnskaps- og kompetansebygger på regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå.